

Oponentský posudek na doktorskou práci

Možnosti nefarmakologické intervence v terapii kognitivního deficitu u českých pacientů se schizofrenním onemocněním – kognitivní remediace pomocí počítačů

Autorka: PhDr. Mabel V. Rodríguez M.

Oponent: doc. PhDr. Petr Kulišťák, Ph.D.

Posuzovaná doktorská práce paní PhDr. Mabel V. Rodríguez M. je přehledným shrnutím problematiky nefarmakologické intervence u jedinců se schizofrenním onemocněním za pomoci počítačových programů. Tento aspekt péče (a „léčby“) u nás prozatím nebyl v odborné literatuře rozsáhleji výzkumně zpracován. A právě předkládaná disertační práce nám nabízí ucelenější pohled na využití speciálního software v oblasti psychiatrické rehabilitace (remediace).

Doktorská práce, jejíž rozsah je 154 stran, obsahuje písemnictví s přibližně 250 publikacemi, přílohy, v nichž jsou uvedeny jednak tabulky a čtyři samostatné přílohy s ukázkami obrázků z programu PSS Cog Rehab a dalšího tréninkového programu, využitelného pro online nácvik (jeho název není uveden).

Disertace paní dr. Mabel V. Rodríguez M. je členěna klasicky na část teoretickou se třemi základními kapitolami, jež jsou vždy zakončeny souhrnem a část empirickou, obsahující cíl práce, hypotézy (tři), metodiku, statistické zpracování dat, diskuzi, shrnutí a závěr.

V úvodních kapitolách je obsáhlý literární přehled historických a současných poznatků, týkajících se onemocnění schizofrenií (diagnóza, epidemiologie, genetika, psychologické a sociální faktory, léčba a s ní souvisící další psychosociální intervence). Ve druhé kapitole autorka zmiňuje zjištění, týkající se kognitivního deficitu v jednotlivých oblastech psychických funkcí u schizofrenie a metod, především neuropsychologických, kterými se tento deficit zjišťuje a hodnotí. V nejrozsáhlejší třetí kapitole se paní dr. Rodríguez zabývá teoretickými podklady jejího vlastního výzkumného tématu, tj. kognitivní remediací u schizofrenie. Uvádí tady programy k posílení kognice, specifické počítačové programy, rozebírá podrobně efektivitu remediálního tréninku v jednotlivých oblastech (rychlosti zpracování informace, pozornosti, pracovní paměti, verbálního a vizuálního učení, funkcí exekutivních a sociální kognici).

Cílem práce autorky disertační práce bylo zmapování možností nefarmakologické intervence u dvou skupin pacientů se schizofrenním onemocněním za pomoci počítače. Ověřovaly se tři základní hypotézy (zlepšení kognitivního výkonu tréninkem, zda bude výsledný rozdíl mezi trénovanou a kontrolní skupinou a jestli dojde k pozitivní změně subjektivního hodnocení u trénovaných jedinců). Soubor tvořily dvě skupiny subjektů (N=99), u nichž byly zhodnoceny neuropsychologickým vyšetřením vybrané kognitivní funkce, posléze proběhl u jedné skupiny osmitýdenní trénink počítačovým programem PSS CogRehab (druhá skupina měla informaci, že bude obdobně remediována po skončení výzkumu) a po ukončení nácviků bylo opět provedeno vyšetření shodnými – případně paralelními verzemi – neuropsychologickými testy. Výzkum probíhal v letech 2004-2011 v PC v Praze.

Výsledky se podařilo potvrdit u první hypotézy (zlepšení kognitivního výkonu tréninkem) ve 14 měřeních z 29 proměnných, u hypotézy druhé (rozdíl mezi skupinou experimentální a kontrolní) tomu tak bylo v pěti případech a u hypotézy třetí – subjektivního hodnocení

kognice - konstatovala autorka významné zlepšení jen u experimentální skupiny, což znamená, že vyslovený předpoklad se nepotvrdil.

V diskuzi paní dr. Rodríguez podrobně rozebírá faktory, které mají vliv na účinnost počítačové formy remediací a to především jejího krátkodobého vlivu. Konstatuje, že k parciálnímu ovlivnění poznávacích funkcí a také subjektivního hodnocení, dochází jak v případě pouze počítačového tréninku, tak i kombinovaných verzích rehabilitačních programů. U některých hodnotících neuropsychologických testů, nemajících alternativní verze (např. AVLT), nebylo možné vyloučit vliv nácviku a také skutečnosti, že probandi se s nimi setkali již v předchozích klinických vyšetřeních.

Autorka ve své práci celkově dospěla k závěru, že u pacientů se schizofrenním onemocněním a z toho plynoucími kognitivními deficity lze použitím remediací počítačovým programem dosáhnout buďto statisticky významného zlepšení sledovaných parametrů vybraných kognitivních funkcí, příp. naznačených trendů ke zlepšení u těchto poznávacích funkcí.

Doktorská práce paní PhDr. Mabel V. Rodríguez M. nemá, kromě podružných překlepů v textu žádné základní nedostatky v části literárního přehledu ani samotného výzkumu. Zajímavé je pojetí vztahu mezi rehabilitací a remediací, které autorka rozebírá na str. 61 a 62 a někdy se tyto pojmy v textu používají v různém významu, k čemuž by se paní dr. Rodríguez mohla v diskuzi vyjádřit; dále o co se jedná v „motorické úloze Token“ (str. 56), velmi hezké je slovní spojení „kariéra nemoci“ (jak asi vypadá „kariéerní postup“ v této oblasti?), (str. 71) a také by mohla zmínit případná obecná doporučení k využití počítačových „rehabilitačních či remediací“ programů, tj. další vhodné indikace v oblasti psychiatrie apod.

Závěr: předloženou disertaci považuji za splňující všechny podmínky kladené na doktorské práce a doporučuji ji k obhajobě.

V Praze 6. 5. 2012

Petr Kulišťák